

SZEGEDI GERGELY
EGY ISMERETLEN SCRIPTOR ÉS MINIATOR.

IRTA: ZSÁK J. ADOLF.

A Magyar Könyvszemle úgyszólván minden füzetében nyomós bizonyítékokat szolgáltat arra nézve, hogy a középkori nyugati kultúra fejlődésével mi mindenkoron lépést tartotunk. S a mindinkább szaporodó adatok következtében középkori művelődéstörténetünk lapjairól lassanként eltünedezni kényszerülnek a mult század stereotip frázisai: »elpusztították a törökök«, »az idők vasfogának lett az áldozata« stb. Ma e közhelyeket élő valóságokkal vagy legalább is kétségtelen bizonyítékokkal pótoljuk; miket történetírásunk napszámossai: a kutatók a hazai és külföldi nyilvános és magánlevéltárak, könyvtárak és múzeumok rejtekeiből hoznak napfényre.

A könyvnyomtatás előtti időkből fennmaradt kézírásos könyvekről is, különösen pedig a melyek lapszéli diszítésekkel, miniatűr festéssel vannak ellátva, sokáig az volt az általános felfogás, hogy ezek mind olasz mesterek művei és idegenből készen kerültek hozzánk. Ma már nemcsak hogy megdőlt e nézet, de egész sorozatára mutathatunk azon középkori magyaroknak, kik koruk e két speciális foglalkozását hivatás- és iparszerűleg üzték és a kik közül nem egy mestersége gyakorlatában művészi magaslatra emelkedett.

E magyar scriptorok és miniatorok számát gyarapítjuk ma egygyel: *Szegedi Gergely*lyel; kinek nevét, bár illetékes tanubizonyosság szerint mesterségében igen jártas és híres vala, eddigelé nem ismertük; létezéséről mit sem tudtunk.

A mint a körülményekből kiveszszük, a *Szegedi* (de Segedino) név nem vezetékneve, tehát a hasonló nevű ismert középkori nemesi családokkal nem hozható összeköttetésbe, hanem inkább

származási helyét jelöli. Forrásunk szerint a hazai pálosrendnek volt tagja s 1502-ben valamelyik bácegyházmegyei kolostor kötelékébe tartozott.

A pálosrend, mint mindig, úgy ez időből is feles számmal mutat fel jeles férfiakat, kik a magyar kultúra, irodalom, tudomány és képzőművészetek szolgálatában állottak. Ilyenek e korból: Lőrincz, a jeles festő († 1522.); Dénes, a híres kőfaragó, Tatay Antal stb.¹ Nem lehet csodálkozni, hogy ily környezetben *Szegedi Gergely* is az átlagon messze felülemelkedett foglalkozásában.

Híre, neve országos volt; eljutott tehát *Ernuszt (Hampó)* Zsigmond pécsi püspök udvarába is; ki sietett őt magához venni, sőt, mint azonnal látni fogjuk, teljességgel magához lánczolni. Ugyanis 1502. márcz. 16-án Zsigmond püspök azért folyamodik VI. Sándor pápához, hogy engedje meg *Szegedi Gergelynek*, miszerint *hat éven keresztül* a monostoron kívül ő nála lakhassék, hol a pécsi székesegyház számára az istentisztelethez szükséges szertartáskönyveket fog írni és diszíteni, a mely mesterségben *Szegedi* nagy jártassággal bír és azt művésziesen gyakorolja; kéri továbbá, hogy e hat év alatt sem rendi, sem pedig más előljárók és felettes hatóság munkájában ne zavarhassák; végül hogy mindazon előjogok, kiváltságok és kegyelmek teljében megmaradhasson, a melyek tényleges kolostori kötelék és tartózkodás esetén őt megilletik. A pápa *Hampó* püspök kérelmének természetesen helyt adott.

Bár a püspök kizárólag istentiszteleti könyvek írása és diszítése czimén kérte ki *Szegedi-t* a pápától, mi jogosítva érezzük magunkat annak a feltevésére, hogy *Szegedi* bizony *Hampó* püspök magánkönyvtára számára is dolgozott. Ugyanis ép ez időtájt és ép maga *Hampó* püspök rendelkezett az iránt, hogy Velenczében misekönyveket és egyéb szertartási mutatókat nyomassanak az egyház számára.² De különben is ez időben országszerte már nyomtatott könyveket használnak az istentisztelethez.³

¹ *Orosz J.*: Synopsis annalium coenobi-eremitarum s. Pauli stb. Sopron 1747. 116 és stb. ll.

² A pécsi egyházmegye misekönyve megjelent 1499-ben Velenczében, 4° 272 folio lappal. L. Magyar Könyvszemle. 1877. 310. l.

³ Így ismerjük az esztergomi missalet (nyom. 1498. Velence); a zágrábi breviariumot (nyom. 1484. Velence) stb. L. M. Könyvszemle. 1877. 308, 309. ll.

Egyébiránt, hogy *Szegedi* Gergely mit és mennyit dolgozott akár a pécsi székesegyház, akár pedig annak püspöke számára, konkrétan nem tudjuk megmondani. A minthogy, sajnos, élete egyéb körülményeiről legszorgosabb kutatásaink daczára sem szerezhetünk semmiféle értesítést. A mai pécsi püspöki könyvtárban sincs semmi nyoma munkáinak. Mindenesetre azonban kívánatos volna, hogy ha legalább egy művét ismernők; mert így művészi erejéről közvetlen vizsgálat alapján alkothatnánk magunknak fogalmat és szabatosan megállapíthatnánk azt a helyet, mely őt rég letűnt kulturánk közepette megillette.

A pápai kérvény keltét véve kiindulási pontul, 1508 márczius hó tizenhatodikán telt volna le *Szegedi*-nek — hogy így fejezzük ki magunkat — szerződése. Minthogy azonban 1505-ben *Hampó* püspök elhalt, teljes jogosultsággal felvethetjük azt a kérdést, hogy vajjon *Szegedi* továbbra is Pécsen maradt-e és kitöltötte-e a szerződéses hat évet, vagy pedig a püspök halálával felbomlottnak tekintette szerződését és másfelé vette útját?

Ha be tudnók bizonyítani, hogy az a *Szegedi* Gergely, ki 1510—1513-ig a váradi székeskáptalan kanonokjainak sorában foglalt helyet,¹ egy személy a mi *Szegedi*-nkkel, úgy a fenti kérdésre könnyen tudnánk plauzibilis választ adni. Mert ugyanis *Hampó* utóda a pécsi széken *Szakmáry* lett, az azelőtti váradi püspök; *Szakmáry*-t pedig Váradon a saját unokatestvére: *Thurzó* Zsigmond követte a püspökségben. Ez esetben tehát *Szegedi* továbbra is Pécsen maradt munkáját befejezni. Időközben *Szakmáry* a szintén tudománybarát *Thurzó*-nak ajánlhatta, ki őt székeskáptalanának tagjává tette. Mondjuk még egyszer, mindez csak kombináció; reméljük azonban, hogy a további kutatások *Szegedi* származására, életére és munkásságára mind több világosságot és nagyobb fényt fognak vetni.

Befejezésül ideiktatjuk betű szerint *Hampó* Zsigmond püspök fent ismertetett nevezetes kérvényének szövegét, mely a vatikáni levéltárban az úgynevezett »*Supplicatio Register*« nevű kérvénykivonat-gyűjteménynek 1133-ik kötete 212^b lapján található.

A kérvény szövege a következő:

Cum ecclesia *Quinque ecclesiensis* plurimum indigeat libris necessariis ad cultum divinum, cupiatque devota creatura vestra

¹ L. *Bunyitay* Vincze: A váradi püspökség története. II. k. 160—170

Sigismundus eiusdem ecclesie episcopus eandem dictis libris adornari et fulciri et cum devotus Sanctitatis Vestre orator *Gregorius de Segedino* professor ordinis heremitarum sancti Pauli Baciensis diocesis in scribendo et meniando (*sic!*) multum expertus existat et huiusmodi arte plurimum polleat, supplicantur Sanctitati Vestre tam dicta creatura quam dictus Gregorius, quatenus specialibus favoribus et gratiis prosequendo eos, dicto Gregorio ut in eadem ecclesia vel domo dicte creature *per sex annos* extra monasterium stare et per huiusmodi tempus in dicta ecclesia scribere et meniare libere et licite possit, ita quod dicto tempore durante per quoscunque dicti monasterii superiores seu prelatos aut alias personas cuiusvis status, gradus, ordinis, conditionis, dignitatis existat, molestari, inquietari et perturbari nequeat, quodque omnibus et singulis privilegiis, immunitatibus, exemptionibus, gratiis, indulgentiis et aliis, quibus si in monasterio predicto permaneret, gaudere posset, uti, potiri et gaudere libere et licite valeat, indulgere dignetur de gratia speciali.

A kérelmet jóváhagyó pápai végzés a következő :

Concessum ut petitur in presentia Domini nostri pape A. Cardinalis Sancti Praxedis. Et cum absolutione ad effectum presentium, quod littere per breve expediantur attenda materia. Et de licentia superiorum et ea durante.
